

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Autor habilitačnej práce: **dr. Cezary Kuśnierz**

Téma habilitačnej práce: **Hierarchia cieľov telesnej výchovy podľa názorov učiteľov a žiakov v juhozápadnom Poľsku**

Študijný odbor 8.1.4 športová humanistika

V úvodných teoretických kapitolách rieši autor so zreteľom na historický kontext vývoj názorov na telesnú výchovu vo vedeckej teórii, problematiku telesnej výchovy v súčasnosti, jej hodnoty, ciele a smerovanie zmien. Autor habilitačnej práce postupuje v teoretickej časti prísne logicky a cieľavedome k problému, ktoré sú podstatné pre nasledujúci empirický výskum. Prvé kapitoly teórie sú čiastočne poznamenané všeobecnosťou. Ďalšie teoretické kapitoly však hodnotím veľmi pozitívne, predovšetkým pasáže o subjektivite žiaka a prínosu telesnej výchovy k rozvoji tejto subjektivity vo všetkých jej pozitívnych aspektoch.

Vo vzťahu k teoretickej časti odporúčam autorovi zaujať stručné stanovisko k nasledovným témam:

- Vysvetliť pojmy a tézy:
 - „telesná kultúra“ vo väzbe na „konceptiu telesnej výchovy“ a názory, ktoré prezentuje Demel; pozrime aj s. 48, 104 a inde.
 - „najvyššie a správne ciele nemajú žiadny praktický význam, ak neexistujú aspoň minimálne možnosti na ich realizáciu“, (11);
 - „Realizácia cieľov je spojená s ich hierarchiou, ktorá vedie k určeniu ich hodnoty na úrovniach: strategickej, taktickej, operačnej alebo v usporiadaní systému riadenia“, (11);
 - „neracionálne prepojenie vzdelávania s paralelným a neformálnym vzdelávaním“, (18);
 - „Biotechnická teória“ - ide iba o problém prekladu príslušného poľského pojmu do slovenčiny (biomechanická teória“), alebo smeruje biotechnická koncepcia výchovy (ak to mierne preženieme) ku „kyborgom“?
 - „Dôležitým výsledkom členenia cieľov telesnej výchovy na špecifické a nešpecifické bolo to, ... že v rámci tohto procesu je potrebné odčleniť vzdelávanie od výchovy. Toto členenie však neodstránilo zo slova „výchova“ v názve „telesná výchova“ znamienko pedagogickej **fikcie**“ (zvýraznil oponent habilitačnej práce), (24);

- koncepcia „integrálnej personalistickej pedagogiky“ (29).
- Aký je názor uchádzača o titul docent na dielo poľského autora Szczepańskiego. Ak sa dobre pamätám, tohto autora nám predpisovali k štúdiu učiteľia na vysokej škole ešte v 70. tých rokoch minulého storočia ako významnú vedeckú pedagogickú autoritu.
- Z analýzy príslušných dokumentov v kapitole 1.2 autorovi vyplýva: „je divné, že chýbajú jednoznačné direktívy, ktoré by sa týkali kompetencií, čo súvisí so starostlivosťou o telo a zdravie človeka. Zdá sa, že sa autori vyššie uvedených prác vyhli otázke súvisiacej so zdravím a zabudli, že zdravie je jedným z najdôležitejších faktorov účinnej a produktívnej práce, ako aj mnohoročnej aktivity v zamestnaní“, (22). Skutočne je tomu tak?
- Ku kapitole 1.3 mám do diskusie tento podnet: ako chápe súčasná vedecká teória telesnej a športovej výchovy vzťah pojmov „telo“ a „telesné“? Okrem iného to súvisí aj s názorom, ktorý propagoval „priekopník humanistickej koncepcie teórie telesnej výchovy Znaniecki ... vyčlenil päť pilierov, ktoré zosobňujú požadované hodnoty ľudského tela: zdravie, plodnosť, krása, zmyselnosť, schopnosť pracovať a bojovať, ale aj zdatnosť ako taká“ (24).
- Jedna z myšlienok práce implicitne smeruje k biologizácii estetického pojmu krása: „biologické účinky v podobe zdravia, zdatnosti, krásy“ (25).
- Na ktorej strane stojí uchádzač o titul docent v tejto záležitosti: „Nesmierne dôležitým faktom je nesúlad, ktorý vzniká medzi akademickou teóriou a praktickou telesnou výchovou na školách (Pošpiech, 2010)“, (32)?
- Dovolím si jednu otázku, ktorá prekračuje horizont habilitačnej práce: Existuje priama, takmer kauzálna súvislosť, medzi telesnou výchovou detí v Poľsku a výbornou úrovňou poľského športu v celom rade športových odvetví? Okrem iného, môžeme sa odvolať na tento aspekt cieľa č. 7. - propagácia spoločenského a kultúrneho významu športu a pohybovej aktivity - *Poznať a doceniť výdobytky poľského športu* (80).

Metodológia výskumu

Metodológia výskumu je spracovaná na dobrej úrovni. Predmet výskumu dr. Cezarya Kuśnierza je formulovaný správne, ale všeobecne: *Predmetom výskumu je predmet telesná výchova vyučovaná v školách*. Výborne sú formulované výskumné otázky. Hlavný cieľ výskumu je reálny, ale prekrýva sa s predmetom výskumu: *Predmetom výskumu sú aj názory žiakov ...*, (42). Iné ciele nie sú explicitne formulované napriek tomu, že autor píše o hlavnom celi.

Metodologický dizajn výskumu celkovo hodnotím pozitívne, je adekvátny cieľom výskumu aj typu kvalifikačnej práce. Čiastkové nezrovnalosti sa objavili v charakteristike výskumného súboru žiakov (*Z výskumu boli vylúčení žiaci 1.až 6. ročníka ZŠ, ktorí v pilotnom prieskume neboli schopní samostatne vyplniť dotazník*). Súbor, ktorý nepodliehal výskumu netreba vôbec spomínať alebo podrobnejšie vysvetliť prečo bol v priebehu predvýskumu vyradený zo skupiny respondentov. Možno sa mýlim, ale z textu nie je jednoznačne zrejmé, čo sú to podskupiny žiakov respondentov (*Celkovo sa výskumu zúčastnilo 1340 žiakov a v jednotlivých typoch škôl a podskupín bol približne rovnaký počet žiakov*). Sú to žiaci 7., 8., a 9. ročníka ZŠ?¹ Osobne sa domnievam, že architektúra a poslanie dotazníka EUPEA, 2010 je pre žiakov základnej školy neadekvátne náročná. Totiž: *Úlohou žiakov bolo určiť hierarchiu trinástich cieľov telesnej výchovy a v dotazníku mali označiť: 1- najdôležitejší, 2- druhý, čo sa týka dôležitosti atď.* Nepoznám „poľské pomery“ v tejto záležitosti, ale aké sú znalosti žiakov 6. ročníka v ZŠ napríklad o *fair play*? „Analyzované ciele“ sú témy predovšetkým pre učiteľov. Problematika „štyri koncepcie telesnej výchovy“ sa zbytočne opakuje v identickej podobe na viacerých miestach. Číslovanie cieľov písmenami (príloha 1) a tradične číslicami (výsledky výskumu) nepovažujem za najvhodnejšie, ale autor pre to má nepochybne svoje logické dôvody.

Výsledky výskumu

Empirická časť práce logicky, obsahovo a konceptuálne nadväzuje na teoretickú časť habilitačného spisu. Dokonca by som povedal, že túto teoretickú časť ďalej rozvíja, čím autor potvrdzuje svoju silnú pozíciu v teórii. Významné ocenenie si zasluhuje systematická, starostlivá, zodpovedná a trpezlivá práca dr. Cezarya Kuśnierza, uchádzača o docentúru, s obrovským množstvom štatistických a konkrétnych údajov. Oceňujem osobné komentáre autora k zisteným údajom. Tabuľky a grafy sú, samozrejme, funkčné o poskytujú čitateľovi rýchly prehľad o zistených údajov v preferencii cieľov telesnej výchovy, ale aj v ďalších výskumných úlohách. Čítanie obrázkov si však vyžaduje nepretržitú koncentráciu čitateľa textu.

Zaujímavé by však boli aj dôvody niektorých zistení. Napríklad prečo v celi *zaistiť žiakom dobrý pocit* sa vyskytli značné rozdiely v 1.až 6. ročníku základnej školy, v ktorej učitelia tomuto cieľu priradili najnižší stupeň dôležitosti (obr. 3)? Akceptujem a kvitujem snahu autora vysvetliť zistené skutočnosti slovami „*Dá sa to interpretovať ako snahu*

¹ Autor to vysvetľuje až na s. 62 slovami: (I. podskupina -14 rokov, II. podskupina - 15 rokov, III. podskupina - 16 rokov). V prípade gymnazistov je toto vysvetlené na s. 70.

vyučovanie viest' takým spôsobom, ktorý žiakom poskytne základné pravidlá športového súťaženía (Cieľ č. 3, propagovať hodnoty súvisiace so zapájaním žiakov do športových podujatí: *solidarita, fair play*, (51)).

Zaujalo aj zistenie pri vyhodnotení postojov respondentov – žiakov k cieľu č. 10 - *vážiť si dôležitosť dobrej fyzickej kondície a zdravia*; cieľ sa umiestnil v celkovej hierarchii podľa hodnotenia žiakov 7. až 9. ročníka základnej školy na šiestom mieste (63). Avšak štatistická analýza preukázala podstatné rozdiely v hodnotení žiakov, ktorých vek sa líši len marginálne.² Preto kladiem otázku na autora, prečo tomu tak, podľa jeho názoru, bolo?

Pracovitosť a korektnosť uchádzača o titul docent prezentuje aj záplava kvantitatívnych faktov. Oponenta a čitateľa habilitačnej práce však táto faktografia postupne privedie k tomu, aby venoval prioritnú a zásadnú pozornosť predovšetkým komentárom a časťam Diskusia a Závěry, pričom kognitívny aspekt kvantitatívnych výsledkov výskumu je nepochybný. Súčasný trend v publikácii výsledkov vedeckých výskumov upúšťa od priority čísiel, ktoré sú často aj pre odbornú praktickú sféru v športe málo zrozumiteľné a prikláňa sa k prioritě záverov a odporúčaní, ktoré z čísiel vyplývajú. V odbornej reči ide o hermeneutický aspekt príslušnej teórie a empirie. Z hľadiska hermeneutiky sa však predpokladá, že si vzájomne rozumieme alebo aspoň prejavujeme ochotu si rozumieť. Toto je predpoklad pre porozumenie vete: *Podľa názoru respondentov hodina telesnej výchovy dáva malý priestor na to, aby si žiaci vypracovali schopnosť vyrovnat' sa so stresom* (obr. 27), (76). Vo vete ide o zovšeobecnenie príslušných číselných údajov a o ich interpretáciu. Práve v interpretácii čísiel, ako je známe, spočíva slabá a zraniteľná stránka štatistiky.

Prečo druhý cieľ *Zaistiť žiakom dobrý pocit* označilo 6% učiteľov ako *nedosiahnuteľný* (88)? Vedť telesná výchova je prezentovaná ako zážitkový (nielen teda výkonový) predmet.³ Až 22% učiteľov chápe *telesnú výchovu ako hru, oddych, zábavu* (90).⁴

Diskusia, Závěry

Samozrejme, bez výhrad akceptujem dôraz dr. Cezarya Kuśnierza na význam kvalitatívneho výskumu na pôde športovej humanistiky. Je chvályhodné, že v tejto časti takmer rovnakým

² „Podstatné rozdiely sa zistili medzi I. podskupinou, ktorej žiaci priradili tomuto cieľu najvyšší stupeň dôležitosti a II. podskupinou, ktorá tento cieľ ohodnotila najnižšie spomedzi troch podskupín (obr. 15)“.

³ „... žiaci 7. až 9. ročníka základnej školy očakávajú, že práca na hodine telesnej výchovy nadobudne formu hry, oddychu a zábavy, I. koncepciu si zvolilo 67,5% žiakov (94).“

⁴ „Dá sa teda konštatovať, že najkúsenejší učitelia najviac preferujú didakticko-výchovné činnosti v súlade s humanistickou koncepciou teórie telesnej výchovy (obr. 41), (s. 90).“

dielom nachádzame diskusiu a autentické (originálne) závery samotného autora habilitačnej práce.

Autor vo výskume zistil, že nižšie priečky v hierarchii obsadil cieľ č. 12 o *formovaní občianskeho postoja* prostredníctvom telesnej výchovy a to v názoroch učiteľov aj žiakov. Toto oponenta zaujalo, ale neprekvapilo. Ak boli respondenti (učitelia aj žiaci) vyzvaní dať každému cieľu príslušné ocenenie, ktoré sa nesmelo opakovať, potom je prirodzené, že hľadali v cieľoch telesnej výchovy to, čo je pre ňu typické a nemožno to nahradiť žiadnym iným predmetom. Formovaní občianskych postojov žiakov na vyučovacích jednotkách telesnej výchovy je čiastkovým, ale nie hlavným cieľom tohto predmetu.

Výskum dr. Cezarya Kuśnierza „preukázal, že *telesná výchova na školách nezabezpečuje v požadovanej intenzite potrebnú dávku fyziologických impulzov, ktoré stimulujú správny rozvoj základných biologických procesov Zvýšenie počtu hodín v týždni (na štyri vyučovacie hodiny v 7. až 9. ročníku základnej školy) nedokáže tento postulát naplniť ani pri realizácii priebežných cieľov, ani perspektívnych, ktoré budú mať veľký význam po ukončení školského vzdelávania* (101).“ Uvedené zvýšenie je realitou, teda učia sa 4 hodiny týždenne alebo iba budúcnosťou, zámerom príslušného ministerstva?

Pretože ide o habilitačnú prácu treba oceniť nadhľad, s akým autor komentuje výsledky svojich zistení. „Veľký rozdiel vo výsledkoch európskych učiteľov a prezentovaných v tejto práci sa týka jedného cieľa – *„na hodine telesnej výchovy vytvárať podmienky všetkým žiakom nezávisle na možnostiach, pohlaví alebo spoločenskom a kultúrnom pôvode tak, aby ich to uspokojovalo*“. Poľskí učitelia sa nezamysleli nad obsahom tohto cieľa a v hierarchii mu priradili desiatu priečku. V európskom výskume obsadil tento cieľ druhú priečku, možno jeho vysoké hodnotenie súviselo s mierne odlišnou spoločenskou štruktúrou európskych štátov, v ktorých pozorujeme väčšie etnické a kultúrne rozdiely ako v Poľsku (104).“

Habilitačná práca a jej výsledky majú metodický a teoretický význam pre slovenských autorov aj učiteľov: aj nám ide o to, aby predmet telesná a športová výchova nenadobudol „charakter monitorovanej prestávky medzi jednotlivými predmetmi (105).“ Veľmi ma potešil aj finálny záver: *Humanistická koncepcia teórie telesnej výchovy sa v poľských školách nerealizuje v plnej miere. Preto v tejto súvislosti sa treba najviac zamerať na prípravu študentov pre budúcu prácu v odbore. Teoretické základy o teórii a didaktike telesnej výchovy sa musia prehĺbiť* (107).

Formálne aspekty habilitačnej práce

Habilitačná práca má ako celok veľmi dobrú formálnu úroveň. Z tohto hľadiska je spracovaná zodpovedne. Drobné chybičky som však našiel: jazykových znalostí (20); uviesť svoje vlastnú predstavu (125); názorovrespondentov (58); študentov (71); *postoj* z po (73); znázorňuje (106); nejednotný formát písania titulov v Literatúre. Takéto drobnosti však vôbec nenarušili celkový dojem z habilitačnej práce.

Záver oponenta

Odporúčam habilitačnú prácu autora dr. Cezarya Kuśnierza na tému „Hierarchia cieľov telesnej výchovy podľa názorov učiteľov a žiakov v juhozápadnom Poľsku“ k obhajobe v rámci habilitačného konania na Univerzite Mateja Bela, Filozofickej fakulte v Banskej Bystrici. Odporúčam Vedeckej rade Filozofickej fakulty udeliť autorovi habilitačnej práce vedeckopedagogický titul docent v študijnom odbore 8.1.4 športová humanistika.

V Bratislave 10. apríla 2015

Prof. PhDr. Josef Oborný, PhD., oponent